

IZAZIVANJE MRŽNJE, NETRPELJIVOSTI, RAZDORA, NASILJA I DISKRIMINACIJE

Prijedlozi za unapređenje suzbijanja govora mržnje u Bosni i Hercegovini

Darko Pandurević
Sarajevski otvoreni centar
Bosna i Hercegovina

Sadržaj

Sarajevo, juni, 2017.
ISSN 2303-6079

www.soc.ba
www.lgbti.ba

1. UVOD	3
2. PRIMJERI REGULACIJE U CRNOJ GORI, HRVATSKOJ I SRBIJI	5
3. TRENUTNA REGULACIJA U BOSNI I HERCEGOVINI	7
3.1 <i>Krivično i antidiskriminaciono zakonodavstvo Bosne i Hercegovine</i>	7
4. PRIJEDLOZI ZA UNAPREĐENJE REGULACIJE IZAZIVANJA MRŽNJE, NETRPELJIVOSTI, RAZDORA, NASILJA I DISKRIMINACIJE U BOSNI I HERCEGOVINI	11
4.1 <i>Unapređenje krivičnog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini</i>	11
4.2 <i>Unapređenje Zakona o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini</i>	13
O autoru i autorici	14
O Sarajevskom otvorenom centru	15

Edicija Human Rights Papers Sarajevskog otvorenog centra

Broj izdanja: 27

Naslov: Izazivanje mržnje, netrpeljivosti, razdora, nasilja i diskriminacije: Prijedlozi za unapređenje suzbijanja govora mržnje u Bosni i Hercegovini

Autor: Darko Pandurević

Urednica: Vladana Vasić

Lektura: Klaudija Mlakić Vuković

Prelom i dizajn: Dina Vilić

Izdavač: Sarajevski otvoreni centar, www.soc.ba

Za izdavača: Emina Bošnjak

© Sarajevski otvoreni centar

Nekomercijalno umnožavanje, fotokopiranje ili bilo koji drugi oblik reprodukcije cijele publikacije ili njezinih dijelova je poželjno, uz prethodno pismeno informisanje izdavača na mail: office@soc.ba.

Publikacija je izrađena u okviru projekta koji finansira Ambasada Kraljevine Nizozemske u BiH (Program MATRA). Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost izdavača i ni na koji način ne odražava stavove donatora.

Kingdom of the Netherlands

1. UVOD

Govor mržnje, kao i izazivanje, raspirivanje i širenje mržnje u Bosni i Hercegovini je sveprisutno u proteklih dvadeset godina, kako u dominantnom javnom diskursu, tako i u sferi interneta, online portala i društvenih mreža. Djelo izazivanja, raspirivanja i širenja mržnje prvi put je regulisano u Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji 1945. godine donošenjem Zakona o zabrani izazivanja nacionalne, rasne i vjerske mržnje i razdora. Ubrzo nakon donošenja ovog zakona djelo izazivanja nacionalne, rasne ili vjerske mržnje, netrpeljivosti i razdora regulisano je Krivičnim zakonikom Federativne Narodne Republike Jugoslavije. Krivičnopravna regulacija ovog djela bila je direktna posljedica prepoznavanja njegove štetnosti po društvo i potrebe da se istakne važnost njegovog sankcionisanja od strane same države.

Nakon raspada Jugoslavije, odredbe o zabrani izazivanja nacionalne, rasne i vjerske mržnje prenesene su u krivične zakone država koje su je sačinjavale, konkretno u Bosni i Hercegovini ova djela regulisana su krivičnim zakonima BiH, oba entiteta i Brčko distrikta. Na ovaj način izazivanje mržnje, netrpeljivosti i razdora na ograničenom broju osnova (vjera, rasa, nacionalnost i etnicitet) zabranjeno je i državnim, a i krivičnim zakonima entiteta i Brčko distrikta.

Analizom krivičnog zakonodavstva europskih država, s posebnim osvrtom na države iz regiona (Srbije, Crne Gore i Hrvatske), došli smo do zaključka da se izazivanje mržnje razdora i netrpeljivosti u većini država reguliše krivičnim zakonima ili kroz antidiskriminaciono zakonodavstvo. Važno je napomenuti da nismo naišli na slučaj regulisanja ovakvih djela kroz poseban zakon.

Analiziranjem krivičnog zakonodavstva došli smo do zaključka da postojeća regulativa ovakvih krivičnih djela zadovoljava minimum kriterija za zaštitu ljudskih prava, te da ju je potrebno dodatno unaprijediti kako bi u potpunosti služila svojoj svrsi i pružala sveobuhvatnu zaštitu ljudskih prava svih svojih građana_ki na način na koji je to učinjeno u većini europskih država, uključujući zemlje regiona koje su predstavljene u ostatku dokumenta.

Postojeću regulaciju u BiH neophodno je unaprijediti tako da se:

1. Jasno definiše govor mržnje u izmjenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije u BiH.
Ova izmjena bila bi po uzoru na Zakon o zabrani diskriminacije Republike Srbije, a u njoj bi se govor mržnje jasno definisao i svrstao među jedan od posebnih oblika diskriminacije.
2. Proširi broj osnova na kojima je zabranjeno izazivati mržnju, netrpeljivost i razdor, u krivičnim zakonima entiteta, Brčko distrikta i BiH.
Za sveobuhvatno rješavanje ovog pitanja potrebne su izmjene krivičnih zakona entiteta i Brčko distrikta, kao i Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, te njihovo usklađivanje. Budući da postojeća zakonska rješenja predviđaju

sankcije samo za raspirivanje mržnje na nacionalnom, vjerskom i rasnom osnovu, niz zabranjenih osnova potrebno je proširiti tako da oni pokrivaju sve osnove koji su navedeni u Zakonu o zabrani diskriminacije.

2. PRIMJERI REGULACIJE U CRNOJ GORI, HRVATSKOJ I SRBIJI

U Kaznenom zakonu Republike Hrvatske, u članu 325 **Javno poticanje na nasilje i mržnju**, poduzete su mjere za suzbijanje širenja svih oblika mržnje i netrpeljivosti na bilo kojem osnovu te je propisano sljedeće:

- (1) *Tko putem tiska, radija, televizije, računalnog sustava ili mreže, na javnom skupu ili na drugi način javno potiče ili javnosti učini dostupnim letke, slike ili druge materijale kojima se poziva na nasilje ili mržnju usmjerenu prema skupini ljudi ili pripadniku skupine zbog njihove rasne, vjerske, nacionalne ili etničke pripadnosti, podrijetla, boje kože, spola, spolnog opredjeljenja, rodnog identiteta, invaliditeta ili kakvih drugih osobina, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.*
- (2) *Tko organizira ili vodi grupu od tri ili više osoba radi počinjenja djela iz stavka 1 ovoga članka, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.*
- (3) *Tko sudjeluje u udruženju iz stavka 2 ovoga članka, kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.*
- (4) *Kaznom iz stavka 1 ovoga članka kaznit će se tko javno odobrava, poriče ili znatno umanjuje kazneno djelo genocida, zločina agresije, zločina protiv čovječnosti ili ratnog zločina, usmjereno prema skupini ljudi ili pripadniku skupine zbog njihove rasne, vjerske, nacionalne ili etničke pripadnosti, podrijetla ili boje kože, na način koji je prikladan potaknuti nasilje ili mržnju protiv takve skupine ili pripadnika te skupine.*
- (5) *Za pokušaj kaznenog djela iz stavka 1 i 4 ovoga članka počinitelj će se kazniti.*

U Krivičnom zakoniku Republike Srbije, također, predviđaju se sankcije za poticanje mržnje, diskriminacije ili nasilja, a ide se i korak dalje jer se predviđaju sankcije i za kršenje ljudskih prava zajamčenih opšteprihvaćenim pravilima međunarodnog prava i međunarodnim ugovorima koje je Srbija ratifikovala, kao i za proganjanje organizacija ili pojedinaca_ki zbog njihovog zalaganja za ravnopravnost ljudi. Tako je u članu 387 **Rasna i druga diskriminacija** određeno sljedeće:

- (1) *Ko na osnovu razlike u rasi, boji kože, verskoj pripadnosti, nacionalnosti, etničkom poreklu ili nekom drugom ličnom svojstvu krši osnovna ljudska prava i slobode zajamčena opšteprihvaćenim pravilima međunarodnog prava i ratifikovanim međunarodnim ugovorima od strane Srbije, kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina.*
- (2) *Kaznom iz stava 1 ovog člana kazniće se ko vrši proganjanje organizacija ili pojedinaca zbog njihovog zalaganja za ravnopravnost ljudi.*
- (3) *Ko širi ideje o superiornosti jedne rase nad drugom ili propagira*

rasnu mržnju ili podstiče na rasnu diskriminaciju, kazniće se zatvorom od tri meseca do tri godine.

- (4) *Ko širi ili na drugi način učini javno dostupnim tekstove, slike ili svako drugo predstavljanje ideja ili teorija koje zagovaraju ili podstrekavaju mržnju, diskriminaciju ili nasilje, protiv bilo kojeg lica ili grupe lica, zasnovanih na rasi, boji kože, verskoj pripadnosti, nacionalnosti, etničkom poreklu ili nekom drugom ličnom svojstvu, kazniće se zatvorom od tri meseca do tri godine.*
- (5) *Ko javno pretili da će, protiv lica ili grupe lica zbog pripadnosti određenoj rasi, boji kože, veri, nacionalnosti, etničkom poreklu ili zbog nekog drugog ličnog svojstva, izvršiti krivično delo za koje je zaprećena kazna zatvora veća od četiri godine zatvora, kazniće se zatvorom od tri meseca do tri godine.*

I u Krivičnom zakoniku Crne Gore predviđeno je sankcionisanje za poticanje mržnje, diskriminacije ili nasilja, kao i za kršenje ljudskih prava zajamčenih u opšte-prihvaćenim pravilima međunarodnog prava i ratifikovanim međunarodnim ugovorima, te za proganjanje članova_ica organizacija ili pojedinaca_ki zbog njihovog zalaganja za ravnopravnost ljudi. Tako član 443 **Rasna i druga diskriminacija** ovog zakonika glasi:

- (1) *Ko na osnovu razlike u rasi, boji kože, nacionalnosti, etničkom poreklu ili nekom drugom ličnom svojstvu krši osnovna ljudska prava i slobode zajamčena opšteprihvaćenim pravilima međunarodnog prava i potvrđenim međunarodnim ugovorima od strane Crne Gore, kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina.*
- (2) *Kaznom iz stava 1 ovog člana kazniće se ko vrši proganjanje organizacija ili pojedinaca zbog njihovog zalaganja za ravnopravnost ljudi.*
- (3) *Ko širi ideje o superiornosti jedne rase nad drugom ili propagira mržnju ili netrpeljivost po osnovu rase, pola, invaliditeta, seksualne orijentacije, rodnog identiteta ili drugog ličnog svojstva ili podstiče na rasnu ili drugu diskriminaciju, kazniće se zatvorom od tri meseca do tri godine.*
- (4) *Ko djelo iz st. 1 do 3 ovog člana vrši zloupotrebom položaja ili ako je usljed tih djela došlo do nereda ili nasilja, kazniće se za djelo iz st. 1 i 2 ovog člana zatvorom od jedne do osam godina, a za djelo iz stava 3 ovog člana zatvorom od šest meseci do pet godina.*

3. TRENUTNA REGULACIJA U BOSNI I HERCEGOVINI

3.1 Krivično i antidiskriminaciono zakonodavstvo Bosne i Hercegovine

Krivični zakoni BiH, Republike Srpske, Federacije BiH i Brčko distrikta već regulišu izazivanje mržnje, netrpeljivosti i razdora, ali **na ograničenom broju osnova**. Sva tri zakona pod zabranjenim osnovama navode isključivo nacionalnost, rasu i vjeroispovijest. Ovo smatramo neadekvatnim jer raspirivanje mržnje, razdora i netrpeljivosti nisu ograničeni i ne targetiraju osobe samo na tri navedena osnova. Zakonodavstvo BiH poznaje mnogo veći broj zaštićenih osnova, na primjer članom 2. Zakona o zabrani diskriminacije BiH diskriminacijom se smatra *svako različito postupanje uključujući svako isključivanje, ograničavanje ili davanje prednosti utemeljeno na stvarnim ili pretpostavljenim osnovama prema bilo kojem licu ili grupi lica i onima koji su s njima u rodbinskoj ili drugoj vezi na osnovu njihove rase, boje kože, jezika, vjere, etničke pripadnosti, invaliditeta, starosne dobi, nacionalnog ili socijalnog porijekla, veze s nacionalnom manjinom, političkog ili drugog uvjerenja, imovnog stanja, članstva u sindikatu ili drugom udruženju, obrazovanja, društvenog položaja i pola, seksualne orijentacije, rodnog identiteta, spolnih karakteristika, kao i svaka druga okolnost koja ima za svrhu ili posljedicu da bilo kojem licu onemogući ili ugrožava priznavanje, uživanje ili ostvarivanje, na ravnopravnoj osnovi, prava i sloboda u svim oblastima života.*

Listu zabranjenih osnova u navedenim zakonima potrebno je proširiti i uskladiti s navedenim osnovama iz Zakona o zabrani diskriminacije BiH. Dosadašnjom zakonskom regulacijom govor mržnje i izazivanje razdora i netrpeljivosti ostaju nesankcionisani krivičnim zakonima ako su bazirani na bilo kom drugom osnovu od navedena tri.

Neophodno je da krivično djelo izazivanja razdora i netrpeljivosti slijedi primjer regulacije krivičnih djela počinjenih iz mržnje, te da se broj zaštićenih osnova proširi u skladu s brojem zaštićenih osnova koji su kao takvi krivičnim zakonima zaštićeni u slučaju krivičnih djela počinjenih iz mržnje ili predrasude. I krivična djela počinjena iz mržnje kao i krivična djela izazivanja razdora i netrpeljivosti slijede jednaku pravnu logiku i imaju za cilj zabraniti, sankcionisati i prevenirati slična i srodna društveno opasna ponašanja.

Naime, krivična djela izazivanja netrpeljivosti i razdora nerijetko rezultiraju počinjenjem krivičnih djela motivisanih mržnjom ili predrasudama, te i jedna i druga imaju za cilj nametanja volje jedne drugoj društvenoj grupi. U BiH ovakva krivična djela svakako se ne čine isključivo na osnovu nacionalnosti, rase i vjeroispovijesti, nego su itekako motivisana i drugim karakteristikama građana i građanki BiH kao što su spol, seksualna orijentacija, rodni identitet, invaliditet, pripadnost nacionalnoj manjini, socijalni status, itd.

Slikovit primjer svakako su sve češći pozivi na diskriminaciju i nasilje te raspirivanje mržnje prema LGBTI osobama u javnosti i medijima. Ovakva praksa je u prošlosti rezultirala nizom napada na LGBTI osobe gdje odgovorni ne bi snosili nikakve sankcije. Jasnu korelaciju između izazivanja mržnje i krivičnih djela počinjenih iz mržnje svakako vidimo i u kontekstu napada na povratnike_ice u BiH, gdje se praćenjem izvještavanja medija i nevladinih organizacija tačno može uočiti da se broj napada na povratnike_ice intenzivira s povećanjem govora mržnje i izazivanja mržnje i netrpeljivosti u političkom diskursu, pogotovo u vrijeme političkih kampanja, priprema za obilježavanje značajnih historijskih ili vjerskih praznika i datuma.

Iako se Zakonom o zabrani diskriminacije u BiH svako poticanje na diskriminaciju smatra oblikom diskriminacije, ovo pitanje zbog svog značaja i potencijalne opasnosti koju raspirivanje mržnje i netrpeljivosti nosi sa sobom mora biti preciznije regulisano i u krivičnim zakonima.

U Krivičnom zakonu Bosne i Hercegovine članom 145a. **Izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora i netrpeljivosti** reguliše se sljedeće:

- (1) *Ko javno izaziva ili raspiruje nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju, razdor ili netrpeljivost među konstitutivnim narodima i ostalima, kao i drugima koji žive ili borave u Bosni i Hercegovini, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.*
- (2) *Ko krivično djelo iz stava (1) ovog člana počini zloupotrebom svog položaja ili ovlaštenja kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.*

U Krivičnom zakonu Republike Srpske članom 294a **Izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje i netrpeljivosti** reguliše se sljedeće:

- (1) *Ko izaziva ili raspaljuje nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju, razdor ili netrpeljivost ili širi ideje o superiornosti jedne rase ili naroda nad drugim, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do dvije godine.*
- (2) *Ako je djelo iz stava 1. ovog člana učinjeno prinudom, zlostavljanjem, ugrožavanjem sigurnosti, izlaganjem poruzi nacionalnih, etničkih ili vjerskih simbola, oštećenjem tuđih stvari, skrnavljenjem spomenika, spomen obilježja ili grobova, učinilac će se kazniti zatvorom od šest mjeseci do pet godina.*
- (3) *Ako je usljed djela iz st. 1. i 2. ovog člana došlo do nereda, nasilja ili drugih teških posljedica za zajednički život naroda i ostalih koji žive u Republici Srpskoj, kazniće se zatvorom od jedne do osam godina.*
- (4) *Materijal i predmeti koji nose poruke iz stava 1. ovog člana, kao i sredstva za njihovu izradu, razmnožavanje ili rasturanje oduzeće se.*

U Krivičnom zakonu Brčko distrikta članom 160 **Izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora ili netrpeljivosti** definiše se sljedeće:

- (1) *Ko izaziva ili raspiruje nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju, razdor*

- ili netrpeljivost među konstitutivnim narodima i ostalima koji žive u Brčko distriktu, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do pet godina.*
- (2) *Ko krivično djelo iz stava 1 ovoga člana učini prinudom, zlostavljanjem, ugrožavanjem sigurnosti, izlaganjem poruzi nacionalnih, etničkih ili vjerskih simbola, oštećenjem tuđih stvari, skrnavljenjem spomenika, spomen-obilježja ili grobova, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina.*
 - (3) *Kaznom iz stava 2 ovoga člana kaznit će se ko krivično djelo iz stava 1 ovoga člana učini zloupotrebom položaja ili ovlaštenja, ili ako je zbog tog djela došlo do nereda, nasilja ili drugih teških posljedica za zajednički život konstitutivnih naroda i ostalih koji žive u Brčko distriktu, kaznit će kaznom zatvora od jedne do deset godina.*
 - (4) *Materijali i predmeti koji nose poruke iz stava 1 ovog člana kao i sredstva za njihovu izradu, umnožavanje ili rasturanje oduzet će se.*

Krivičnim zakonom Federacije BiH članom 163 **Izazivanje narodnosne, rasne i vjerske mržnje, razdora ili netrpeljivosti** propisano je:

- (1) *Ko javno izaziva ili raspaljuje narodnosnu, rasnu ili vjersku mržnju, razdor ili netrpeljivost među konstitutivnim narodima i ostalima koji žive u Federaciji, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.*
- (2) *Ko krivično djelo iz stava 1. ovog člana učini prisilom, zlostavljanjem, ugrožavanjem sigurnosti, izlaganjem poruzi narodnosnih, etničkih ili vjerskih simbola, oštećenjem tuđih simbola, skrnavljenjem spomenika, spomen-obilježja ili grobova, učinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do osam godina.*
- (3) *Ko krivično djelo iz stava (1) ovog člana počini zloupotrebom svoga položaja ili ovlaštenja kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.*
- (4) *Ko krivično djelo iz stava 2. ovog člana učini zloupotrebom položaja ili ovlasti, ili ako je zbog tog djela došlo do nereda, nasilja ili drugih teških posljedica za zajednički život konstitutivnih naroda i ostalih koji žive u Federaciji, kaznit će kaznom zatvora od jedne do deset godina.*
- (5) *Ko krivično djelo iz stava (1) ovog člana učini javnim poricanjem ili osporavanjem genocida, zločina protiv čovječnosti ili počinjenih ratnih zločina utvrđenih pravosnažnom odlukom Međunarodnog suda pravde, Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju ili domaćeg suda kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.*

Zakonom o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini, članom 4 **Ostali oblici diskriminacije** zabranjeno je poticanje na diskriminaciju. Ovaj zakon je nakon stupanja na snagu 2009. godine prošao i kroz izmjene i dopune 2016. godine. Tako sada stav (5) navodi da je svako poticanje na diskriminaciju oblik diskriminacije čime

je unaprijeđena prethodna odredba koja je definisala poticanje na diskriminaciju isključivo kao zagovaranje rasne, nacionalne i vjerske mržnje. Prema navedenim izmjenama član 4 glasi:

- (1) *Uznemiravanje je svako neželjeno ponašanje uzrokovano nekom od osnova iz člana 2. stav (1) ovog Zakona koje ima za cilj ili stvarno predstavlja povredu dostojanstva osobe i stvaranje zastrašujućeg, neprijateljskog, degradirajućeg, ponižavajućeg ili uvredljivog okruženja.*
- (2) *Seksualno uznemiravanje je svaki oblik neželjenog verbalnog, neverbalnog ili fizičkog ponašanja spolne prirode čiji je cilj ili efekat povreda dostojanstva lica, posebno kada se njime stvara zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje.*
- (3) *Mobing je oblik nefizičkog uznemiravanja na radnom mjestu koji podrazumijeva ponavljanje radnji koje imaju ponižavajući efekat na žrtvu čija je svrha ili posljedica degradacija radnih uslova ili profesionalnog statusa zaposlenog.*
- (4) *Segregacija je djelo kojim (fizičko ili pravno) lice odvaja druga lica na osnovu jedne od nabrojanih osnova iz člana 2. ovog zakona, u skladu s definicijom diskriminacije sadržanom u članu 2. ovog zakona.*
- (5) *Izdavanje naloga drugima za vršenje diskriminacije i pomaganje drugima prilikom diskriminacije, **poticanje na diskriminaciju smatra se oblikom diskriminacije.***
- (6) *Težim oblikom diskriminacije smatrat će se diskriminacija počinjena prema određenoj osobi po više osnova iz člana 2. stav 1. ovog zakona (višestruka diskriminacija), diskriminacija počinjena više puta (ponovljena diskriminacija) i diskriminacija koja postoji duže vrijeme (produžena diskriminacija).*

4. PRIJEDLOZI ZA UNAPREĐENJE REGULACIJE IZAZIVANJA MRŽNJE, NETRPELJIVOSTI, RAZDORA, NASILJA I DISKRIMINACIJE U BOSNI I HERCEGOVINI

4.1 Unapređenje krivičnog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini

U krivičnim zakonima BiH, entiteta i Brčko distrikta potrebno je izmijeniti i dopuniti gore spomenute članove tako da se:

U članu 145a Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine izmijeni stav (1) tako da glasi:

(1) Ko javno izaziva ili raspiruje mržnju, razdor ili netrpeljivost na osnovu rase, boje kože, jezika, vjere, etničke pripadnosti, invaliditeta, starosne dobi, nacionalnog ili socijalnog porijekla, veze s nacionalnom manjinom, političkog ili drugog uvjerenja, imovnog stanja, članstva u sindikatu ili drugom udruženju, obrazovanja, društvenog položaja i spola, seksualne orijentacije, rodnog identiteta, spolnih karakteristika, ili neke druge osobine jednog ili više lica, ili širi ideje o superiornosti jedne rase, naroda ili grupe građana nad drugima, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.

U istom članu iza stava (2) doda novi stav (3) koji glasi:

(3) Materijali i predmeti koji nose poruke iz stava (1) ovog člana, kao i sredstva za njihovu izradu, umnožavanje ili rasturanje oduzet će se.

U članu 163 Krivičnog zakona Federacije BiH izmijeni stav (1) tako da glasi:

(1) Ko izaziva ili raspiruje mržnju, razdor ili netrpeljivost na osnovu rase, boje kože, jezika, vjere, etničke pripadnosti, invaliditeta, starosne dobi, nacionalnog ili socijalnog porijekla, veze s nacionalnom manjinom, političkog ili drugog uvjerenja, imovnog stanja, članstva u sindikatu ili drugom udruženju, obrazovanja, društvenog položaja i spola, seksualne orijentacije, rodnog identiteta, spolnih karakteristika, ili neke druge osobine jednog ili više lica, ili širi ideje o superiornosti jedne rase, naroda ili grupe građana nad drugima, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.

U istom članu iza stava (5) doda novi stav (6) koji glasi:

(6) Materijali i predmeti koji nose poruke iz stava (1) ovog člana, kao i sredstva za njihovu izradu, umnožavanje ili rasturanje oduzet će se.

U članu 160 Krivičnog zakona Brčko distrikta mijenja stav (1) tako da glasi:

- (1) *Ko izaziva ili raspiruje mržnju, razdor ili netrpeljivost na osnovu rase, boje kože, jezika, vjere, etničke pripadnosti, invaliditeta, starosne dobi, nacionalnog ili socijalnog porijekla, veze s nacionalnom manjinom, političkog ili drugog uvjerenja, imovnog stanja, članstva u sindikatu ili drugom udruženju, obrazovanja, društvenog položaja i spola, seksualne orijentacije, rodnog identiteta, spolnih karakteristika, ili neke druge osobine jednog ili više lica, ili širi ideje o superiornosti jedne rase, naroda ili grupe građana nad drugima, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do pet godina.*

U članu 294a Krivičnog zakona Republike Srpske stav (1) mijenja tako da glasi:

- (1) *Ko izaziva ili raspiruje mržnju, razdor ili netrpeljivost na osnovu rase, boje kože, jezika, vjere, etničke pripadnosti, invaliditeta, starosne dobi, nacionalnog ili socijalnog porijekla, veze s nacionalnom manjinom, političkog ili drugog uvjerenja, imovnog stanja, članstva u sindikatu ili drugom udruženju, obrazovanja, društvenog položaja i pola, seksualne orijentacije, rodnog identiteta, spolnih karakteristika, ili neke druge osobine jednog ili više lica, ili širi ideje o superiornosti jedne rase, naroda ili grupe građana nad drugima, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do dvije godine.*

Regulacija ovakvog izražavanja je ne samo neophodna nego i dio obaveza koje je BiH preuzela potpisivanjem i ratifikovanjem nekoliko konvencija i ugovora kako bi u zakonskom smislu ispunila svoje obaveze na planu sprečavanja govora mržnje i poštovanja prava na slobodu izražavanja te sprečavanja krivičnih djela počinjenih iz mržnje i njihove adekvatne regulacije. Kako bi se poslala što jasnija poruka da je nedozvoljeno izazivanje razdora, netrpeljivosti, mržnje i poticanja na diskriminaciju u Bosni i Hercegovini na bilo kojem osnovu te pružila zaštita svim njenim građanima i građankama, Bosna i Hercegovina, kao članica Vijeća Evrope, također treba što prije uskladiti krivične zakone s konvencijama, koje su sastavni dio *Aneksa I Ustava BiH*, posebno s *Međunarodnom konvencijom o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije* iz 1965. godine, te treba poštovati stavove Evropskog suda za ljudska prava u vezi s neadekvatnim regulisanjem i procesuiranjem govora mržnje i zločina iz mržnje, kao i Preporuku Vijeća Evrope o mjerama borbe protiv diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta. U članu 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima i temeljnim slobodama, u kojem se garantuje sloboda izražavanja svima, korištenje ove slobode uslovljava se usklađenošću s neophodnim ograničenjima, između ostalog, s ciljem *zaštite ugleda i prava drugih*. U članu 4(a) Međunarodne konvencije o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije, potpisnice se obavezuju da *utvrde kao krivično djelo svako širenje ideja zasnovanih na superiornosti ili rasnoj mržnji*, dok se u članu 20 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima predviđa da *svako pozivanje na nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju koje predstavlja podsticanje na huškanje, diskriminaciju, neprijateljstvo ili nasilje, treba biti zabranjeno zakonom*. U Preporuci Komiteta ministara Vijeća Evrope o mjerama borbe protiv diskriminacije zasnovane na seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu, koja je usvojena,

također, 2010. godine, detaljno su propisane mjere koje svaka država treba provesti da bi adekvatno regulisala i suzbijala poticanje na mržnju, diskriminaciju i nasilje motivisano seksualnom orijentacijom i rodnim identitetom.

Navedenim izmjenama postojećih članova u krivičnim zakonima entiteta, Brčko distrikta i BiH dolazi i do harmonizacije sa Zakonom o zabrani diskriminacije Bosne i Hercegovine, koji u članu 4 zabranjuje poticanje na diskriminaciju, a u članu 2 zabranjena je diskriminacija *na stvarnim ili pretpostavljenim osnovama prema bilo kojem licu ili grupi lica i onima koji su s njima u rodbinskoj ili drugoj vezi na osnovu njihove rase, boje kože, jezika, vjere, etničke pripadnosti, invaliditeta, starosne dobi, nacionalnog ili socijalnog porijekla, veze s nacionalnom manjinom, političkog ili drugog uvjerenja, imovnog stanja, članstva u sindikatu ili drugom udruženju, obrazovanja, društvenog položaja i pola, seksualne orijentacije, rodnog identiteta, spolnih karakteristika, kao i svaka druga okolnost koja ima za svrhu ili posljedicu da bilo kojem licu onemogućiti ili ugrožava priznavanje, uživanje ili ostvarivanje, na ravnopravnoj osnovi, prava i sloboda u svim oblastima života.*

4.2 Unapređenje Zakona o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini

Zakon o zabrani diskriminacije BiH je potrebno izmijeniti, preciznije u član 4 **Ostali oblici diskriminacije** uvesti dodatni oblik diskriminacije – *govor mržnje*; odnosno u postojeći član 4 dodati stav (7) koji glasi:

(7) Govor mržnje je izražavanje ideja, informacija i mišljenja u sredstvima javnog informisanja kao i publikacijama, na skupovima i mjestima dostupnim javnosti i ispisivanje i prikazivanje poruka ili simbola kojima se potiče mržnja ili nasilje protiv lica ili grupe lica zbog njihovog ličnog svojstva ili bilo kojeg osnova iz člana 2. stava (2) ovog zakona.

Zakon o zabrani diskriminacije BiH propisuje šest (6) ostalih oblika diskriminacije, a oni su: uznemiravanje, seksualno uznemiravanje, mobing, segregacija, izdavanje naloga drugima i poticanje na diskriminaciju. Stavom (7) uvodi se novi oblik diskriminacije: govor mržnje, a po uzoru na definiciju iz člana 11. Zakona o zabrani diskriminacije Republike Srbije. Ova odredba se pokazala kao jako efikasna norma za suzbijanje govora mržnje nad manjinskim skupinama, što potvrđuju i izvještaji i preporuke Poverenice za zaštitu ravnopravnosti Republike Srbije.

O autoru i autorici

Darko Pandurević je volonter Sarajevskog otvorenog centra od septembra 2014. godine, gdje učestvuje na programu Prava LGBTI osoba, pomažući pri organizovanju zagovaračkih i edukativnih aktivnosti o pravima LGBTI osoba za državne institucije, izgradnji kapaciteta LGBTI pokreta, praćenju poštivanja i kršenja ljudskih prava LGBTI osoba u BiH i istraživanju koje se tiče različitih aspekata ljudskih prava LGBTI osoba, ali i na pitanjima monitoringa procesa EU integracija BiH. Autor je publikacije Konkretna preporuke za poboljšanje položaja trans* osoba u Bosni i Hercegovini (2014), a sudjelovao je i u pisanju publikacije Političke stranke i ljudska prava LGBT osoba: monitoring Opštih izbora (2014) te drugog izdanja priručnika Jednaka zaštita za različitost: Priručnik o postupanju u slučaju kršenja ljudskih prava lezbejki, gejeva, biseksualnih, trans* i interspolnih osoba za policajce i policajke (2016). Trenutno završava dodiplomski studij na Pravnom fakultetu Univerziteta u Sarajevu.

Kontakt: darko@soc.ba

Vladana Vasić (Sarajevo, 1990) završila je studij prava na Univerzitetu u Sarajevu. Radi u Sarajevskom otvorenom centru od aprila 2012. godine na pitanjima zagovaranja, pravnog savjetovanja i monitoringa rada institucija vlasti. (Ko)autorica je različitih prijedloga novih zakona, izmjena i dopuna postojećih zakona i politika prema institucijama u BiH. Njen fokus su pitanja vezana za krivična djela počinjena iz mržnje i diskriminaciju. Vladana je članica Evropske komisije za pravo seksualne orijentacije (European Commission on Sexual Orientation Law).

Kontakt: vladana@soc.ba

O Sarajevskom otvorenom centru

Sarajevski otvoreni centar (SOC) zagovara puno poštivanje ljudskih prava i društvenu inkluziju LGBTI osoba i žena. Sarajevski otvoreni centar je nezavisna, feministička organizacija civilnog društva koja teži osnažiti LGBTI (lezbejke, gej, biseksualne, trans* i interspolne) osobe i žene kroz jačanje zajednice i građenje aktivističkog pokreta. SOC također javno promoviše ljudska prava LGBTI osoba i žena te na državnom, evropskom i međunarodnom nivou zagovara unapređivanje zakonodavstva i javnih politika u Bosni i Hercegovini.

Ovdje ćemo istaći samo neka postignuća koja se odnose na ravnopravnost LGBTI osoba. Pored psihosocijalnog i pravnog savjetovanja, nastavili_e smo da vodimo jedini LGBTI medij u državi – portal www.lgbti.ba. Organizovali_e smo treninge za policiju, tužilaštva i sudove te intenzivno radili_e s novinarima_kama i mladim pravnicima_icama, i drugim budućim profesionalcima. Tokom 2016. godine nekoliko naših zakonodavnih i političkih inicijativa je ušlo u vladinu ili parlamentarnu proceduru. Započeli_e smo rad i s institucijama na lokalnom nivou, upravo tamo gdje je to najvažnije za LGBTI osobe. Naš zagovarački fokus smo usmjerili_e na zakonsku antidiskriminacionu regulativu, kao i regulativu koja se tiče zaštite od nasilja nad LGBTI osobama, te namjeravamo da nastavimo rad na pitanjima koja se tiču trans* osoba, istospolnih zajednica, društvene inkluzije, ali i položaja LGBTI osoba u obrazovanju, zdravlju, radu i zapošljavanju. Tokom proteklih godina provodili_e smo i medijske kampanje koje su dosegle preko milion bh. građana_ki, a organizovali_e smo i LGBTI filmski festival – Merlinka.

Više o našem radu možete pronaći na www.soc.ba.

Ova publikacija izlazi u okviru edicije Human Rights Papers, koju objavljuje Sarajevski otvoreni centar. U ediciji Human Rights Papers izlaze opšti ili tematski izvještaji, kao i druge relevantne publikacije, o stanju ljudskih prava u Bosni i Hercegovini. Ovi izvještaji i publikacije su osnova za daljnje zagovaračke aktivnosti prema državi Bosni i Hercegovini ali i međunarodnim tijelima.

Publikacije koje se tiču krivičnih djela počinjenih iz mržnje, diskriminacije i govora mržnje, objavljene u ovoj ediciji su sljedeće:

Inela Hadžić, Vladana Vasić, Saša Gavrić, Goran Selanec, Adrijana Hanušić, Emi-na Bošnjak i Samra Filipović-Hadžiabdić (autori_ice): Ka efikasnoj zaštiti od diskriminacije: Prijedlog za izmjene i dopune zakona o zabrani diskriminacije BiH, Zajednički prijedlog Agencije za ravnopravnost spolova BiH i Sarajevskog otvorenog centra, Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, 2015. Dostupno na: <http://soc.ba/amandmani-zzd-bih/>.

Vladana Vasić (autorica): Regulisanje krivičnih djela počinjenih iz mržnje u Krivičnom zakonu Federacije BiH, Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, Heinrich Boell Stiftung, 2015. Dostupno na: <http://soc.ba/regulisanje-krivicnih-djela-pocinjenih-iz-mrznje-u-krivicnom-zakonu-federacije-bih/>.

Tena Šimonović Einwalter i Goran Selanec (autori_ice): Usklađivanje Zakona o zabrani diskriminacije BiH sa pravnom stečevinom EU - Stručna analiza usklađenosti, Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, 2015. Dostupno na: <http://soc.ba/uskladivanje-zakona-o-zabrani-diskriminacije-bih-sa-pravnom-stecevinom-eu/>.